

Slutrapport

Återrapportering av ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande projekt

Det sker mycket brottsförebyggande arbete runtom i landet, både som projekt och i den löpande verksamheten. Några av dessa insatser har kunnat genomföras med hjälp av ekonomiskt stöd från Brottsförebyggande rådet (Brå). Arbetet dokumenteras och efter insatsen lämnas en slutrapport till Brå.

Erfarenheterna från de olika projekten är många gånger intressanta för andra som arbetar med brottsförebyggande arbete och därför publicerar Brå ett urval av rapporterna på myndighetens webbplats.

För sakuppgifter och slutsatser står respektive författare eller organisation.

Fler rapporter finns att ladda ner på www.bra.se/lokaltarbete

2012 -05- 03

Tolerans och demokrati mot diskriminering och rasism!

Diarienummer B3.3-0310/2010

Dnr. B3.3-0310/2010**Problembild**

I Kungsbacka kommun har politiker och pedagoger uttryckt en oro för barn och ungas negativa attityder kring emottagandet av ensamkommande flyktingbarn i kommunen. Pedagogerna har efterlyst metoder och verktyg för att bemöta främlingsfientlighet och intolerans i skolan. För att underlätta för pedagoger i arbetet kring diskriminering och rasism beslutade därför GR Utbildning Pedagogiskt Centrum, Livstilsenheten vid Kungsbacka kommun och Ungdom mot Rasism sig för ett gemensamt projekt *Tolerans och demokrati mot diskriminering och rasism!* med målet att öka förståelsen för barns lika rättigheter och lika värde på elevnivå och öka pedagogernas kunskap att arbeta med dessa frågor. Projektet tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter och primärt i artikel 2 - *Alla barn har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras*. Önskan är att i förlängningen förebygga hatbrott och våld som utgår från diskriminering gällande etnisk bakgrund, samt öka toleransen och förståelsen för varandra i samhället.

Åtgärder

Enligt Skolverkets rapport *Utvärdering av metoder mot mobbning* (2011) bör arbete mot diskriminering ta sin utgångspunkt i likabehandling. En av de främsta orsakerna till diskriminering, trakasserier och kränkande behandling är begränsande normer, exempelvis heterosexualitet och svenskhet som norm. Bakom diskriminering, trakasserier och kränkningar ligger alltså ofta attityder och föreställningar, uttalade och outtalade, om vad som anses normalt eller onormalt. Samma rapport menar att diskriminering, trakasserier och kränkande behandling sällan sker av ensam anledning utan i samverkan av relationer grundade på kön, religion, etnicitet, sexualitet, funktionshinder, och av andra skäl, så som utseende och materiella resurser. Det framhävs i rapporten att i ett framgångsrikt arbete att motverka diskriminering, trakasserier och kränkning bör vi granska normen om *varför* någon anses avvikande, och att de normer som begränsar människors möjligheter måste tydliggöras och ifrågasättas.

Projektet *Tolerans och demokrati mot diskriminering och rasism!* har därför, i ett led att öka elevers förståelse och insikt för det demokratiska och lika värdet, ett fokus på att synliggöra och ifrågasätta attityder och föreställningar om vad som anses normalt eller onormalt. Då bästa väg inte ter sig vara ett ensidigt fokus på rasism och diskriminering på grund av etnisk tillhörighet har arbetet utgått utifrån de sju diskrimineringsgrunderna - kön, ålder, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, funktionsnedsättning, religion eller annan trostillhörighet samt könsöverskridande uttryck eller identitet - samt andra faktorer med relevans så som utseende och materiella resurser.

Hatbrott i sin tur är när någon utsätter en annan person på grund av dess etnicitet, religion, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet. Enligt Brottsförebyggande rådet är hatbrott ett resultat av bristande respekt för människors lika värde och därför

är förhoppningen att projektet kan stärka det förebyggande arbetet gällande hatbrott. Genom att i projektet arbeta med värderingar, attityder, likabehandling samt tolerans har målet varit att skapa ett demokratiskt grundvärde och öka toleransen i gruppen, och därmed generera en bättre utgångspunkt för de ensamkommande flyktingbarnen i Kungsbacka kommun.

I projektet *Tolerans och demokrati mot diskriminering och rasism!* har dels en metodbox tagits fram, och dels en utbildningsdag för Kungsbacka kommunpedagoger arrangerats. Förutom detta kommer ytterligare en utbildningsdag att erbjudas, samt elevtemapass för skolorna, det sista till självkostnadspris. Erbjudandet om elevtemapass kommer att kvarstå även efter projektets slut. För att skapa en långsiktigt och hållbar utveckling med hjälp av projektets insatser har fokus varit att involvera både skolpersonal och elever i projektet. Genom att ventilera och diskutera attityder och värderingar med hjälp av upplevelsebaserade metoder processas deltagarnas förhållningssätt och insikt.

Metodboxen

Syftet med metodboxen har varit att utveckla förebyggande metoder och konkret arbetsmaterial som pedagogerna kan ta utgångspunkt i inom sin egen undervisning. Rapporten *Utvärdering av metoder mot mobbning* (2011) visar att insatser för att motverka diskriminering, trakasserier och kränkningar måste anpassas till varje enskild skola, då alla har olika behov och förutsättningar. Genom att skapa en metodbox ges pedagogerna verktyg att arbeta med dessa frågor utifrån de förutsättningar som finns i just den elevgrupp de arbetar med.

Metodboxen innehåller tre upplevelsebaserade metoder (spel) - *Bahati*, *Diskrimineringsdomstolen* och *Rörande normer*, se bilagor. Spelen har tagits fram för att passa högstadie- och gymnasieelever och har olika svårighetsnivå och tidskrav. På så vis kan valet av spel anpassas till lektionslängd och hur säker pedagogen känner sig inför att använda sig av upplevelsebaserad pedagogik. Till varje spel följer även tips till vidare arbete, det vill säga övningar som är särskilt lämpliga att arbeta vidare med efter att spelet har genomförts. Förutom dessa spel finns det i boxen förslag på filmer, skönlitterära böcker, hemsidor samt på annat metodmaterial som pedagogerna kan använda sig utav.

I Skolverkets rapport *Allmänna råd och kommentarer för att främja likabehandling och förebygga diskriminering, trakasserier och kränkande behandling* (2009) finner vi att samtal, reflektion och värderingsövningar kan medverka till att skapa ett gemensamt förhållningssätt och är bra verktyg för att bearbeta attityder och uppfattningar. I *Utvärdering av metoder mot mobbning* (2011) påvisas att färdigkonstruerade övningar med exempelvis bilder och beskrivningar kan vara svårt för elever att ta till sig. I rapporten sägs detta delvis bero på att arbetet inte upplevs särskilt engagerande då det fokuserar på känslor och händelser som eleverna kanske inte upplevt själva och då inte kan känna igen sig i. Genom att använda sig av upplevelsebaserat lärande som metod får eleverna behandla verkliga problem i en simulerad miljö, vilket skapar både engagemang och delaktighet. Eleverna måste samtala, resonera, förhandla och fatta beslut i grupp eller individuellt. Genom att iklä sig en roll eller verka i en simulerad miljö blir det även lättare för dem att byta perspektiv. Att reflektera över en frågeställning

utifrån ett annat perspektiv än det egna möjliggör en djupare insikt och förståelse hos eleverna. Upplevelsebaserat lärande underlättar på så vis pedagogernas arbete att processa och bearbeta elevers antidemokratiska attityder och föreställningar och få dem att öka sin förståelse och insikt för det demokratiska lika värdet.

Metodboxen erbjuds till alla pedagoger och samtliga skolor i Kungsbacka, samt finns för alla intresserade tillgänglig för gratis nedladdning på Livsstilsenhetens hemsida samt i Pedagogiskt Centrums speldatabas (www.grul.se), där lärare och andra intresserade kan ladda ned spel och handledningar.

Utbildningsdag

För att pedagogerna ska känna sig tryggare i att använda dessa metoder samt bemöta och hantera intolerans och antidemokratiska attityder hos eleverna hölls en utbildningsdag den 8 mars 2012. Under dagen introducerades metodboxens innehåll och angreppssätt för deltagarna, samt en workshop kring upplevelsebaserat lärande som undervisningsform. Deltagarna fick prova på de tre spelen (Bahati, Diskrimineringsdomstolen samt Rörande normer) under guidning av handledare från Pedagogiskt Centrum. Spelen varvades med föreläsningar kring barnkonventionen, som hölls av Livsstilsenheten i Kungsbacka, samt främlingsfientlighet och hur det kan bemötas i klassrummet som hölls av Ungdom mot rasism. Lärare i åk 7-9, gymnasiet, samt en skollärdare deltog under dagen som erbjudits samtliga högstadie- och gymnasieskolor i kommunen. Efter utbildningsdagen fick deltagarna fylla i en utvärdering om hur de upplevde dagen och metoderna.

Elevtemapass

Framöver kommer skolor att erbjudas temapass riktade mot eleverna. Med upplevelsebaserat lärande leds eleverna av erfarna processledare från GR Utbildning Pedagogiskt Centrum och Ungdom mot Rasism i rollspel och diskussioner. Värderingar, attityder och tankar kartläggs och processas med utgångspunkt från demokratiska värden, barnens rättigheter, normkritik och medmänsklighet. Syftet med elevtemapassen är att processa fram och medvetandegöra elevers egna attityder och värderingar samt öka tolerans och demokratiska värderingar hos dem. Vid ett elevtemapass kommer elevernas pedagoger att få delta, och målet är att inspirera deltagande lärare kring metod och upplevelsebaserat lärande och underlätta för dem att själva använda sig av dessa metoder i framtiden. Temapassen erbjuds skolorna till självkostnadspris, enligt den reviderade godkända projektplanen och erbjudandet kommer att kvarstå efter projektet slut. Information om elevtemapassen har getts vid en konferens för Kungsbackas rektorer och skollärdare, under utbildningsdagen, samt i nyhetsbrev.

Genomförande

Projektgruppen har bestått av två representanter vardera från GR Utbildning, Pedagogiskt Centrum, Ungdom mot Rasism och Livsstilsenheten i Kungsbacka kommun. Projektledning har GR Utbildning Pedagogiskt Centrum stått för. Projektgruppen har haft kontakt via telefon och mejl, samt träffats vid ett par tillfällen, ibland hela gruppen, ibland delar av den.

Under våren 2011 arbetade projektgruppen med projektrevidering samt research kring arbete som görs idag gällande diskriminering och rasism. Analys och rekrytering av testklasser för de spel som skulle utvecklas påbörjades och samarbete knöts med två

skolor. Information spreds till berörda politiker, samt en förankring i utbildningslandskapet pågick även under den här perioden.

Efter vårens planering och revidering av projektplan då ytterligare ekonomiska medel avslagits påbörjades det praktiska utvecklingsarbetet med fördjupad research kring vad som fungerar, utvecklande av metoder, insamlande av befintligt material, samt planering av utbildningsdag för pedagoger under hösten. Framför allt har tid lagts på att utveckla upplevelsebaserade metoder/spel till metodboxen där huvudansvaret legat på GR Utbildning Pedagogiskt Centrum. Ungdom mot Rasism och Livstilsenheten i Kungsbacka kommun har bistått i form av feedback på de framtagna metoderna samt förslag på övrigt material.

I slutet av november och början av december testades metoderna av GR Utbildning i fem olika klasser, både på högstadie- och gymnasienivå, med gott resultat. Eleverna uttryckte i en efterföljande muntlig utvärdering att de sällan får arbeta med frågor kring diskriminering och tolerans och att detta var bra sätt att göra det på. De menade att det var en rolig och givande form av undervisning där de var tvungna att tänka till och sätta sig in i en situation som kunde vara olik deras egen. Metoderna gav dem ytterligare perspektiv än de redan bar på. De uttryckte också att det fanns ett värde i att få diskutera sådana här frågor med varandra då att de förstod varandras syn och ståndpunkter på ett bättre sätt. Även de lärare som var med under testningarna var positiva och frågade från första början om det fanns möjlighet att själva använda sig av metoderna.

I januari deltog två representanter vardera från GR Utbildning Pedagogiskt Centrum och Livstilsenheten på en rektorskonferens i Kungsbacka kommun för att informera om projektet med dess färdigutvecklade metodbox och kommande utbildningsdag. Intresset var stort, däremot var det kort om tid tills utbildningsdagen, vilket gjorde det svårt att få tillräckligt många deltagare. Då GR Utbildning Pedagogiskt Centrum varje år anordnar en mötesplats för aktörer inom utbildningslandskapet där Kungsbacka alltid är med, kommer ytterligare ett utbildningstillfälle att erbjudas under denna mötesplats, se nedan *Mötesplats Skola*.

Både under speltesten och under utbildningsdagen har medverkande pedagoger uttryckt att de kommer att använda sig av metoderna framgent. Självklart kommer enskilda skolor och klasser att kunna få utbildning i metoderna om de så önskar, till självkostnadspris. Det finns redan i dagsläget möjlighet att beställa temapass, både med elever och lärare för att ytterligare sätta sig in i metoderna. GR Utbildning Pedagogiskt Centrum anordnar varje år ett eller flera tillfällen utbildningar för lärare i hur man använder sig av upplevelsebaserat lärande. Dessa tillfällen är väldigt populära och framgent kommer Toddor-metoderna att användas vid dessa tillfällen, vilket gör att deltagande lärare lättare kommer att kunna använda sig av dem i sin undervisning.

Mötesplats skola

Under vecka 44 sker mycket vidareutbildning för skollära och lärare, då eleverna har höstlov under denna vecka. Sedan tre år tillbaka har GR Utbildning Pedagogiskt Centrum anordnat mässan *Mötesplats Skola* som är Syd- och Västsveriges största, och Sveriges näst största mötesplats för aktörer inom utbildningssektorn. Förra året deltog över 6000 besökare från 74 kommuner under mässans två dagar. Under dessa två dagar kommer Kungsbackas pedagoger som inte hade möjlighet att delta den 8 mars att

erbjudas utbildning i metodboxen, de utbildningstillfällen som erbjuds av GR Utbildning Pedagogiskt Centrum brukar tillhöra de mest uppbokade. Om metodpassen mot förmodan inte skulle bli fullbokade, kommer de att erbjudas pedagoger från andra kommuner. Under mässan kommer information om projektet spridas i GR Utbildning Pedagogiskt Centrums monter, vilket gör att övriga deltagare på mässan har möjlighet att ta del av metoderna. Se även www.motesplatsaskola.se

Spridning

Resultatet av *Tolerans och Demokrati mot Diskriminering och Rasism!* med dess fokus och metoder har spridits inom Göteborgsregionen genom GR Utbildnings nuvarande nyhetsbrev som når aktörer inom utbildningssektorn i våra 13 kommuner, men även intresserade utanför kommungränserna. GR Utbildning Pedagogiskt Centrum har även deltagit i Göteborgsregionens nätverk på utbildningschefsnivå och rektorsnivå och informerat om projektets resultat, vilket betyder att de högsta tjänstemännen inom de 13 medlemskommunerna fått information om projektet. Resultatet kommer även att spridas genom att denna slutrapport blir tillgänglig för kommuner i Göteborgsregionen. Givetvis sprids även projektets resultat genom BRÅ:s metodseminarium.

Ungdom mot Rasism, Livsstilsenheten i Kungälv och Pedagogiskt Centrum kommer att arbeta vidare med spelen/metoderna även efter projektets slut. GR Utbildning Pedagogiskt Centrum har även sina metoder samlade i en speldatabas, där vem som helst kan registrera sig och gratis ladda ned spelen. GR Utbildning Pedagogiskt Centrum utför även flera ett flertal utbildningstillfällen i upplevelsebaserat lärande varje år och spelen i metodboxen kommer då att inkluderas som exempel på metoder att arbeta med. Dessutom kommer att GR Utbildning Pedagogiskt Centrum att under Mötesplats Skola, en årlig mässa för pedagoger den 29 och 30 oktober att sprida information om metoderna i metodboxen, samt erbjuda de lärare som inte kunde delta den 8 mars ett utbildningstillfälle i metoderna.

Vidare kommer Ungdom mot Rasism använda sig utav metoderna och de lärdomar som projektet har givit i sitt framtida arbete mot diskriminering och rasism med pedagoger och elever/ungdomar. Likaså kommer livsstilsenheten i Kungälv att göra då de är tänkta fungera som ambassadörer för metodboxen i kommunen.

På detta sätt sprids resultatet och lärdomarna av *Tolerans och Demokrati mot Diskriminering och Rasism!* vidare till andra kommuner och skolor som är och kommer att befinna sig i samma situation som Kungälv. Om andra kommuner skulle vara intresserad av utbildningsdagar och elevtemapass till självkostnadspris finns erbjudandet även tillgängligt för dem.

Avvikelse från projektplan

Enligt delredovisningen och den godkända reviderade projektplanen fick vi inte tilldelat ytterligare ekonomiska medel från andra bidragsgivare, vilket gjorde att det tog längre tid att komma igång än vi räknat med och att vi varit tvungna att skära ned på elevtemapassen. Prioriteringen blev istället att satsa på utbildningsdag för lärare, då de i sin tur når många fler elever än vi skulle hinna med under samma tidsram. Eftersom man inom utbildningslandskapet ofta har lång framförhållning gällande vidareutbildningsdagar gällande både datum och tema har det gjort att det varit problematiskt att samla skolpersonal under samma tillfälle för att lära sig metoderna. Detta har varit vårt stora problem under projektet och det är därför vi valt att erbjuda

temapass under den vecka som vi vet att många lärare kommer att komma till vår mäs­sa och delta på workshops, seminarier och diskussioner. Detta tillfälle kommer att finansieras med hjälp av GR Utbildning Pedagogiskt Centrum och är således den extra finansiering som behövs för att helt kunna genomföra projektet.

Aktörer

Pedagogiskt Centrum

Pedagogiskt Centrum är en del av GR Utbildning, Göteborgsregionens kommunalförbund. Pedagogiskt Centrum syftar till att utveckla, utbilda och genomföra verksamhet med den upplevelsebaserade pedagogiken som verktyg och förhållningssätt. Pedagogiskt Centrum sätter det livslånga lärandet i fokus och vänder sig till alla verksamheter inom utbildningssektorn. Den primära målgruppen är pedagogisk personal inom grundskolans senare år, gymnasieskolan, vuxenutbildning och högskola. Pedagogiskt Centrum har fyra verksamhetsområden; forskning, utveckling, utbildning och aktion.

Pedagogiskt Centrum är marknadsledande inom upplevelsebaserat lärande i Sverige inom utbildningssektorn. Med över tio års erfarenhet av upplevelsebaserat lärande och en naturlig och förankrad närhet till målgruppen och möjligheten att leverera breda helhetslösningar inom området blir Pedagogiskt Centrum projektägare. Pedagogiskt Centrum är huvudansvarig för projektet, dess insatser och dess kostnader.

Pedagogiskt Centrum bistår med projektledare och har haft en aktiv roll som ansvarig, ledning, planering, genomförande, ekonomi, utvärdering, uppföljning, rapportering och i spridningsprocessen. Pedagogiskt Centrum har även en aktiv roll i planering, elevinsatser, administration och uppföljning. I huvudsak har två personer från GR Utbildning Pedagogiskt Centrum arbetat med projektet.

Livsstilsenheten i Kungsbacka

Livsstilsenhetens verksamheter vill förbättra och främja hälsan hos kommuninvånarna genom att arbeta med hälsofrämjande verksamheter, ungdomsinflytande och förebyggande insatser. Områden som livsstilsenheten arbetar med är brottsförebyggande, alkohol- och drogförebyggande, folkhälsa, föräldrastöd, ungdomsdemokrati, barnkonventionen samt ungdomsinflytande och verksamhet för ungdomar. Lokala brottsförebyggande rådet vill öka tryggheten och minska brottsligheten i Kungsbacka kommun. Kärnan i arbetet är att stödja, uppmuntra och driva insatser som ökar tryggheten och minskar brottsligheten i kommunen. Det brottsförebyggande arbetet är allas ansvar och kräver ett brett engagemang i kommunen. De flesta brott som drabbar människor begås i den egna närmiljön. Med en bred front på lokal nivå bekämpas brottslighet och otrygghet effektivast. Ett av många projekt som BRÅ i Kungsbacka arbetar med är Våga Vittna - civilkurage som riktar sig till högstadieskolor i kommunen. Projektets syftar till att skapa en gemensam syn bland skolpersonal, elever och föräldrar gällande ansvar att vittna och anmäla brott. Ungdomar och vuxna som blir vittnen till brottslig aktivitet ska känna en större trygghet att våga vittna och agera vid brottshändelser. En annan viktig del i projektet är att öka förståelsen för den egna insatsens betydelse att kunna påverka.

Kommunfullmäktige i Kungsbacka kommun antog 2002-08-15 ett policydokument med mål och handlingsplan för barn- och ungdomsfrågor. Dokumentet byggde på

barnkonventionen. År 2007 antogs en reviderad version av policydokumentet, numera är det en policy och handlingsplan för barnkonventionen i Kungsbacka kommun. Demokratiutvecklaren arbetar bland annat med utbildning, handledning/stöttning till personal i kommunen, granskning och uppföljning av kommunens arbete med FN:s konvention om barnets rättigheter samt olika aktiviteter för att synliggöra barnkonventionen i kommunen. Byt jobb för en dag, Internationella barndagen, filmprojektet Våra villkor, Antirasistiska filmdagar, Barnfullmäktige är några exempel på de utåtriktade aktiviteterna som görs för att uppmärksamma och synliggöra konventionen i kommunen. Två personer från Livstilsenheten har deltagit i projektet.

Ungdom Mot Rasism

Riksorganisationen Ungdom Mot Rasism (UMR) är Sveriges största antirasistiska ungdomsorganisation. UMR är kunskapscentrum för unga antirasister i Sverige, som vill engagera sig mot rasism, främlingsfientlighet och intolerans. Organisationen är uppbyggd av, med och för unga människor i åldrarna 13-25 år och är unik i sitt slag i Sverige.

UMR är en ideell, partipolitiskt och religiöst obunden ungdomsorganisation som driver verksamhet som vilar på en demokratisk, och därmed icke-våldsam. Det främsta verktyget är utbildning och den främsta metoden är dialog.

UMR:s verksamhet vilar på fyra övergripande verksamhetsområden, som på olika sätt har förgreningar och kopplingar till varandra;

1. Lokal verksamhet
2. Utbildningsverksamhet
3. Projekt- och kampanjverksamhet
4. Politiskt påverkansarbete

Två representanter från Ungdom mot rasism har medverkat i projektgruppen för att aktivt arbeta med planering, genomförande, utvärdering och spridning.

Under arbetet fram till och med augusti var det i första hand Pedagogiskt Centrum och Livstilsenheten i Kungsbacka som deltagit i processen. Ungdom mot Rasism engagerades framförallt i och med skapandet av metodmaterialet, samt under själva utbildningsdagen. Huvudansvar och projektledning har under hela projektets gång legat hos Pedagogiskt Centrum, medan kontakt med skolor och politiker främst legat hos Livstilsenheten i Kungsbacka.

Resultat

Efter utbildningsdagen fick deltagarna fylla i en utvärdering om vad de tyckte om dagen, samt om de skulle använda sig av metoderna i framtiden. 100 % av deltagarna instämmer eller instämmer helt i att de kommer att ha nytta av utbildningsdagen i sitt framtida arbete. 100 % av deltagarna anser att metoderna är givande eller mycket givande och i kommentarerna efteråt skriver flera att metoderna kändes användbara samt att det var bra med konkreta tips på hur man kunde möta fördomar. För att kunna veta om metoderna givit effekter skulle en uppföljning behöva göras, både om ett år för att se om lärarna använt sig av metoderna, men även om flera år för att se om det blivit någon förändring i brottsstatistiken gällande hatbrott. Inom ramarna för det här projektet är det omöjligt att säga att metoderna redan gett effekt, då lärarna inte haft möjlighet att

pröva dessa än i praktiken. Vad vi kan säga är att deltagarna på utbildningsdagen säger sig ha fått verktyg att möta dessa problem i klassrummet, samt att metoderna har spridits till hela utbildningslandskapet inom Göteborgsregionen. Det är viktigt att poängtera att efterfrågan på sådana här och liknande metoder är stor, vilket gör att de aktörer som finns inom utbildningslandskapet har en central uppgift att erbjuda metoder med utgångspunkt i likabehandling, som kan anpassas till de unika förhållanden som finns på varje skola. Förutom detta behövs diskussion och argument att bemöta de frågor och attityder som finns i klassrummet, för att lättare hantera uppkomster som skulle kunna leda till diskriminering och i förlängningen även hatbrott.